

Filosofie x není věda

Filosofie není vědou (v tom smyslu, jak je věda chápána přinejmenším od počátku nové doby a jak jí ještě i dnes stále rozumíme); ale to neznamená, že většině nároků, kterým jsou vystaveny odborné vědy, nemusí dostát. Vědeckost je a zůstává povinností také filosofů a filosofie, ale nikoli nutně v plném rozsahu, a ne tak, že by vedle toho nemusela dostát řadě jiných norem a kritérií. To znamená, že v něčem je pro filosofii rozsah takových norem širší než pro odborné vědy, v jiných směrech naopak užší, tj. že některá pravidla a některé normy, jež jsou považovány ve vědách (eventuelně jen v některých vědách, zvláště pak přírodních) za závazné, filosofie třeba nejen neuznává, ale přímo odmítá a kritizuje. – Ovšem kdybychom zůstali jen u tohoto konstatování, brzo bychom zjistili, že nějak podobně to do jisté míry platí i o každé odborné vědě. To je důvodem pro to, abychom začali zkoumat rozdíly mezi filosofií (filosofiemi) a vědou (vědami) podrobněji a víc do detailu. První rys, jímž se filosofie liší od každé odborné vědy, spočívá v tom, že každá věda si stanoví nějaké meze, hranice své odborné kompetence, a tyto meze pokud možno nepřekračuje, a pokud je nezbytí, volá na pomoc jinou odbornou vědu, která je v tom případě kompetentní (a která má také nějaké meze své odborné kompetence). Filosofie žádné takové meze kompetence pro sebe neuznává: filosof se může legitimně zabývat jakýmkoli tématem. Pokud se tímž tématem neméně legitimně zabývá nějaká odborná věda, nemusí si filosof vyžádat žádné svolení ani souhlas z její strany, ale určitě má povinnost se dobře a do hloubky seznámit s tím, jak se taková odborná věda tímto tématem zabývá a k jakým výsledkům až dosud dospěla. Filosof tedy přístup a postup takové odborné vědy musí znát, musí jej kriticky studovat, v něčem její výsledky se souhlasem převzít, a tam, kde je převzít nemůže, svůj nesouhlas a odmítnutí náležitě objasnit a zdůvodnit (a to tak, aby příslušný odborník mohl v zásadě toto zdůvodnění pochopit a nahlédnout, ať už potom bude souhlasit nebo nikoli). V tom smyslu hovoříme o tom, že filosof musí mít respekt vůči vědám a jejich práci. V jednom základním bodě se však filosofie od kterékoli odborné vědy liší: filosof je schopen se jako filosof zabývat svou vlastní disciplínou, jejími postupy a zejména způsobem svého vlastního myšlení. Naproti tomu žádná odborná věda toho není schopna (leđa výjimečně v nějakém omezeném rozsahu). Nejnápadnější to ovšem je v případě věd přírodních, ale jen proto, že ve vědách humanitních nebo „duchovních“ apod. je přítomnost jakýchsi prvků filosofie jakoby samozřejmější a proto často méně sledovaná. Vědec-odborník zajisté také uvažuje o své práci, a tedy i o svém myšlení, o svých myšlenkových postupech atd., ale nikdy není schopen tak činit právě jakožto příslušný odborník a svými odbornými prostředky, nýbrž mimo svou odbornost a za hranicemi své odborné kompetence.

(Písek, 090912-1.)